

Priručnik

„*Intelektualno vlasništvo na Internetu*”

Zagreb, 2017.

Ovo djelo je dano na korištenje pod licencom [Creative Commons Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Više informacija o EU fondovima možete pronaći na: www.strukturnifondovi.hr

Sadržaj

Sažetak.....	4
Uvod	5
Intelektualno vlasništvo.....	6
Uvod u koncept intelektualnog vlasništva	6
Zaštita intelektualnog vlasništva	7
Autorsko pravo.....	9
Imovinsko i moralno autorsko pravo	10
Autorsko-pravne iznimke za korištenje autorskih djela u nastavi i znanstvenom istraživanju.....	11
Intelektualno vlasništvo u eri Interneta.....	13
Dijeljenje digitalnih nastavnih sadržaja	14
Creative Commons licence	18
Uvod u Creative Commons licence.....	18
Osnovne vrste Creative Commons licenci	18
Odabir Creative Commons licence	19
Kako pronaći digitalne materijale s Creative Commons licencama	22
Creative Commons portal za pretraživanje	22
Google Slike	23
YouTube.....	25
Repozitoriji digitalnih nastavnih sadržaja	26
Neoznačeni digitalni materijali	28
Zaključak.....	29
Popis literature.....	30
Popis slika.....	32
Impressum	33

Značenje oznaka u tekstu:

	Savjet
	Za one koji žele znati više
	Vježba

Sažetak

Priručnik je izrađen za realizaciju istoimenog webinara koji se održava tijekom 2016./2017. šk. god. u sklopu projekta „e-Škole: Uspostava sustava razvoja digitalno zrelih škola (pilot projekt)“.

U priručniku je objašnjen koncept [intelektualnog vlasništva](#) kao skupnog naziva za imovinska i [moralna prava](#) na [nematerijalnim dobrima](#). Opisani su osnovni pravni instituti za zaštitu intelektualnog vlasništva: Državni zavod za intelektualno vlasništvo, udruge za kolektivno ostvarivanje prava, i zastupnici na polju intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj. Definirano je [autorsko pravo](#) kao pravo autora na njihovim djelima iz književnoga, znanstvenog i umjetničkog područja te su objašnjena autorskom pravu [srodna prava](#). Objasnjene su [autorsko-pravne iznimke](#) za korištenje autorskih djela u nastavi i znanstvenom istraživanju. Prikazani su izazovi povezani s intelektualnim vlasništvom u suvremenom društvu te osnovni argumenti u debati o [copyrightu](#), koja se vodi između pobornika i protivnika važećeg zakonskog okvira intelektualnog vlasništva. Na ovim temeljima, u priručniku su iznijete osnovne dobrobiti i izazovi koji proizlaze iz dijeljenja digitalnih nastavnih sadržaja.

U priručniku su opisane osnovne aktivnosti nevladine organizacije [Creative Commons](#) u području pravnih izazova povezanih s dijeljenjem digitalnih materijala. Definirano je šest osnovnih Creative Commons licenci: CC BY – Imenovanje, CC BY-SA - Imenovanje-Dijeli pod istim uvjetima, CC BY – ND – Imenovanje-Bez prerada, CC BY – NC – Imenovanje-Nekomercijalno, CC BY – NC – SA - Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima, CC BY – NC – ND - Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada. Prikazano je kako odabrati odgovarajuću Creative Commons licencu pomoću interaktivne stranice na hrvatskom jeziku Creative Commons Hrvatska (2016b). Prikazano je kako pronaći digitalne materijale koje možemo nesmetano koristiti u učenju i poučavanju putem Creative Commons portala za pretraživanje, tražilice Google Slike, tražilice YouTube, i u repozitorijima digitalnih nastavnih sadržaja te kako koristiti digitalne materijale na kojima licenca nije jasno označena.

Uvod

U današnje vrijeme učitelji, nastavnici i profesori u Hrvatskoj, Europskoj uniji, i ostatku razvijenog svijeta imaju funkcionalan pristup Internetu (Mimiko, 2012). Posljedično, u učenju i poučavanju svakodnevno se koriste digitalni materijali preuzeti s Interneta, a mnogi praktičari takve materijale sami izrađuju i dijele s učenicima (Jandrić, 2015). U doba Interneta, u kojem neprestano preuzimamo i dijelimo digitalne materijale, zakoni koji reguliraju ove aktivnosti značajno dobivaju na važnosti.

Preporučljivo je da se učitelji, nastavnici i profesori upoznaju sa Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima (Narodne novine, 2014) kako prilikom preuzimanja internetskih materijala ne bi oštetili autora i/ili nositelja autorskog prava. Prije nego što vlastite digitalne materijale objavimo na Internetu, dobro je znati koja nam prava prema zakonu pripadaju te kako ih možemo zaštititi. Poznavanje osnova intelektualnog vlasništva na Internetu stoga je važan dio svakodnevice hrvatskih učitelja, nastavnika, i profesora, a znanja u ovom važnom području preporučljivo je neprekidno usavršavati.

U prvom poglavlju, „Intelektualno vlasništvo“, objašnjen je koncept [intelektualnog vlasništva](#). Koncept [autorskog prava](#) je definiran i smješten u širi kontekst intelektualnog vlasništva. Objašnjene su [autorsko-pravne iznimke](#) za korištenje autorskih djela u nastavi i znanstvenom istraživanju. Iznesen je pregled institucija Republike Hrvatske koje se bave zaštitom intelektualnog vlasništva. Navedene institucije su: Državni zavod za intelektualno vlasništvo, udruge za kolektivno ostvarivanje prava, te zastupnici na polju intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj. U priručniku su izloženi osnovni izazovi povezani s intelektualnim vlasništvom u eri Interneta, opisana je debata o [copyrightu](#), te su analizirane dobrobiti i izazove dijeljenja digitalnih nastavnih sadržaja.

U drugom poglavlju, „[Creative Commons](#) licence“, izloženo je licenciranje digitalnih nastavnih sadržaja kroz djelovanje međunarodne udruge Creative Commons, prikazane su osnovne vrste Creative Commons licenci, te načini kako odabrati odgovarajuću licencu za vlastiti digitalni nastavni sadržaj. Prikazano je kako pronaći digitalne materijale s Creative Commons licencom korištenjem Creative Commons portala za pretraživanje, tražilice Google Slike, servisa YouTube, te tražilicama u repozitorijima digitalnih nastavnih sadržaja, te kako koristiti digitalne materijale na kojima licenca nije jasno označena.

Priručnik je izrađen za realizaciju istoimenog webinara koji se održava tijekom 2016./2017. šk. god. u sklopu projekta „e-Škole: Uspostava sustava razvoja digitalno zrelih škola (pilot projekt)“. Cilj webinara je prikazati osnovne koncepte intelektualnog vlasništva i autorskog prava te razviti praktične vještine povezane s korištenjem Creative Commons licenci: pronalaženje digitalnih materijala koje možemo koristiti u svakodnevnom radu, te licenciranje digitalnih materijala koje smo sami izradili.

Intelektualno vlasništvo

U doba Interneta, u kojem često javno objavljujemo i dijelimo digitalne nastavne sadržaje, autorsko pravo i intelektualno vlasništvo dobivaju na važnosti. Tijekom osmišljavanja nastavnog sata preporučljivo je znati koje materijale smijemo upotrijebiti u razvoju digitalnih nastavnih sadržaja, a tijekom održavanja nastave preporučljivo je znati koje materijale smijemo podijeliti s učenicima. Stoga pravni aspekti digitalnog učenja predstavljaju vrlo važno područje koje ne smijemo zanemariti!

Za one koji žele znati više

Pravni izazovi vezani za intelektualno vlasništvo detaljno su opisani u knjizi Katulić, T. (2006) **Uvod u zaštitu intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj**. Zagreb: Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet. Dostupno na <https://bib.irb.hr/datoteka/529364.udzbenik1.pdf>, 28.09.2016. Čitateljima koji žele znati više preporučujemo korištenje ove knjige, koju je moguće besplatno preuzeti s Interneta.

U ovom priručniku prenosimo manje dijelove knjige Uvod u zaštitu intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, te manje dijelove Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima.

Savjet

Cjelovit tekst Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima nalazi se u Narodnim novinama (2014) **Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima**. Dostupno na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_10_167_2399.html, 28.11.2016. Ovaj priručnik nudi autorovo tumačenje pravnih propisa Republike Hrvatske, i kao takav nije pravno obvezujući. Nađete li se u bilo kakvoj pravnoj nedoumici, konzultirajte izvorni tekst Zakona!

Uvod u koncept intelektualnog vlasništva

Dobra koja svakodnevno koristimo možemo podijeliti na materijalna dobra i nematerijalna dobra. Tipični primjeri materijalnih dobara su automobil ili nakit, a tipični primjeri nematerijalnih dobara su recepti za izradu lijekova i različite proizvodne procedure. Nematerijalna dobra štitimo zakonima o intelektualnom vlasništvu.

U digitalnom učenju i poučavanju koristimo i proizvodimo različite oblike nematerijalnih dobara: slike, dijagrame, lekcije, i čitave nastavne sadržaje. Priručnik koji trenutno čitate tipičan je primjer nematerijalnog dobra. Njegova vrijednost ne nalazi se u materijalu na kojem je ispisan (papiru, odnosno ekranu), nego u sadržaju teksta odnosno u njegovoj uporabnoj vrijednosti.

Materijalna i nematerijalna dobra definiraju se kao imovina – možemo ih kupiti, prodati, pokloniti, ili naslijediti. Međutim, ovdje prestaju sličnosti. Materijalna dobra relativno lako štitimo od neovlaštenog korištenja. Primjerice, automobil možemo zaključati u garažu, a nakit možemo spremati u sef. Nematerijalna dobra objavljena na Internetu nije moguće zaštititi fizičkim mjerama zaštite. Nakon prvog objavljivanja na Internetu, primjerice, ovaj

elektronički priručnik nije moguće zaključati na jednak način kao što možemo zaključati papirnu knjigu.

Zakoni o intelektualnom vlasništvu štite nematerijalna dobra. U intelektualno vlasništvo ubrajaju se sljedeće:

- „Autorsko pravo kao pravo autora književnih, znanstvenih i umjetničkih djela – autorskih djela;
- Autorskom pravu srodna (susjedna) prava poput prava umjetnika izvođača;
- Patenti kao najrašireniji oblik zaštite izuma;
- Robni znakovi poput žiga koji omogućuju raspoznavanje robe na tržištu;
- Zaštita industrijskog dizajna;
- Zaštita topografije poluvodičkih sklopova;
- Oznake izvornosti i oznake zemljopisnog porijekla;
- Poslovna tajna odnosno *know-how* kao tehnička znanja, postupci i druga pravila poslovanja.

Osim navedenih primjera, i pravila o sprječavanju nelojalne konkurencije bi se mogla promatrati u svjetlu zaštite intelektualnog vlasništva“ (Katulić, 2006: 21).

Savjet

Intelektualno vlasništvo je širi pojam od [autorskog prava](#). Sve autorsko pravo spada u intelektualno vlasništvo, no sve intelektualno vlasništvo ne možemo svesti na autorsko pravo.

Zaštita intelektualnog vlasništva

[Intelektualno vlasništvo](#) štite tri pravna instituta. Ovi instituti su:

1. Državni zavod za intelektualno vlasništvo
2. Udruge za kolektivno ostvarivanje prava
3. Zastupnici na polju intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj. (prema Katulić, 2006)

Državni zavod za intelektualno vlasništvo

Državni zavod za intelektualno vlasništvo je krovna organizacija koja se bavi svim aspektima zaštite i regulacije intelektualnog vlasništva. Ovi aspekti uključuju zakonodavstvo, međunarodne postupke itd. (prema Katulić, 2006)

Savjet

Državni zavod za intelektualno vlasništvo svim fizičkim i pravnim osobama pruža i usluge savjetovanja kako da najlakše i najbrže zaštite svoja prava u zemlji i u inozemstvu.

Udruge za kolektivno ostvarivanje prava

Udruge za kolektivno ostvarivanje prava bave se ostvarivanjem autorskog prava svojih članova, no uglavnom su orijentirane na materijalna prava. Primjeri uključuju udruge za kolektivno ostvarivanje prava redatelja (DHFR), diskografa (HDU), skladatelja (HDS – ZAMP) te udruhu za zaštitu prava proizvođača poslovnog softvera (BSA) itd. (prema Katulić, 2006)

Zastupnici na polju intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj

Državni zavod za intelektualno vlasništvo održava registar zastupnika na polju intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj, koji se bave ostvarivanjem individualnog autorskog prava. (prema Katulić, 2006)

Popis registriranih zastupnika dostupan je na internetskim stranicama Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo (2016d) **Zastupnici upisani u registar zastupnika pri Zavodu**. Dostupno na <http://www.dziv.hr/hr/zastupanje/zastupnici-upisani-u-registar/>, 28. 11. 2016.

Savjet

Državna tijela sa ovlašću intelektualnog vlasništva imaju važnu ulogu u korištenju i zaštiti intelektualnog vlasništva. U praksi, međutim, najkvalitetnije stručne savjete pri korištenju i zaštiti intelektualnog vlasništva moguće je dobiti od zastupnika na polju intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj.

Autorsko pravo

Prema izvornoj definiciji, Zakon o autorskim pravima i srodnim pravima uređuje (Članak 1.):

1. „autorsko pravo – pravo autora na njihovim djelima iz književnoga, znanstvenog i umjetničkog područja,
2. srodna prava:
 - a) prava umjetnika izvođača na njihovim izvedbama,
 - b) prava proizvođača fonograma na njihovim fonogramima,
 - c) prava filmskih producenata (proizvođača videograma) na njihovim videogramima,
 - d) prava organizacija za radiodifuziju na njihovim emitiranjima,
 - e) prava nakladnika na njihovim izdanjima,
 - f) prava proizvođača baza podataka na njihovim bazama podataka,
3. ostvarivanje (individualno i kolektivno) autorskog prava i srodnih prava,
4. zaštitu autorskog prava i srodnih prava u slučaju povrede,
5. područje primjene Zakona.“ (Narodne novine, 2014)

U Članku 5. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima definira što je autorsko djelo.

1. „Autorsko djelo je originalna intelektualna tvorevina iz književnoga, znanstvenog i umjetničkog područja koja ima individualni karakter, bez obzira na način i oblik izražavanja, vrstu, vrijednost ili namjenu ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.
2. Autorska djela jesu osobito:
 - jezična djela (pisana djela, govorna djela, računalni programi),
 - glazbena djela, s riječima ili bez riječi,
 - dramska i dramsko-glazbena djela,
 - koreografska i pantomimska djela,
 - djela likovne umjetnosti (s područja slikarstva, kiparstva i grafike), bez obzira na materijal od kojega su načinjena, te ostala djela likovnih umjetnosti,
 - djela arhitekture,
 - djela primijenjenih umjetnosti i industrijskog dizajna,
 - fotografska djela i djela proizvedena postupkom sličnim fotografskom,
 - audiovizualna djela (kinematografska djela i djela stvorena na način sličan kinematografskom stvaranju),
 - kartografska djela,
 - prikazi znanstvene ili tehničke prirode kao što su crteži, planovi skice, tablice i dr.“ (Narodne novine, 2014)

Savjet

Sva djela koja koristimo u procesu digitalnog učenja i poučavanja (slike, dijagrami, lekcije, i čitavi nastavni sadržaji) spadaju u kategoriju autorskog djela, stoga su podložni Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima.

Prema tumačenju Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo

„Autorskim pravom **ne štiti se ideja**, nego autorsko **djelo** koje je izražaj ideje, bez obzira na vrstu ili kvalitetu izražavanja. Autorsko pravo **nastaje samim ostvarenjem** djela i, za razliku od većine drugih oblika intelektualnog vlasništva, ne podliježe administrativnim ili registracijskim postupcima.“ (Državni zavod za intelektualno vlasništvo, 2016a) (podebljani tekst iz izvornika).

Autor stječe autorsko pravo činom ostvarenja djela. Za razliku od drugih oblika intelektualnog vlasništva poput, primjerice, patenata, ne traži se nikakav formalan postupak registracije autorskog djela – autor automatski postaje nositeljem autorskog prava ostvarenjem djela. (Državni zavod za intelektualno vlasništvo, 2016b)

Savjet

Digitalni materijali koje možemo pronaći na Internetu često ne nose vidljivu oznaku licenciranja. Ako licenca digitalnih materijala nije jasno označena, tada se smatra da su sadržaji u potpunosti zaštićeni zakonom o autorskim pravima (*All rights reserved*).

Zahvaljujući odredbama međunarodnih konvencija o autorskom pravu, u međunarodnoj uporabi nalazi se znak © kao kratica za izraz *copyright* koji se obično popraća imenom nositelja autorskog prava i navođenjem godine prvog izdanja djela.

Riječ *copyright* dolazi iz engleskog jezika i prevodi se kao autorsko pravo.

Zakon o autorskom i srodnim pravima Republike Hrvatske određuje da autorsko pravo traje za života autora i sedamdeset godina nakon njegove smrti. Ako se radi o koautorskom djelu, autorsko pravo traje sedamdeset godina od smrti koautora koji je najdulje živio.

Imovinsko i moralno autorsko pravo

Autorsko pravo možemo podijeliti na imovinsko pravo i moralno pravo. Imovinsko pravo moguće je prenijeti na treće fizičke ili pravne osobe. Primjerice, autor može napisati neku knjigu i raspolaganje autorskim pravom prenijeti na izdavača.

Savjet

U nekim vrstama autorskih djela, kao što su knjige i mrežna sjedišta, poruku o načinu licenciranja djela postavljamo na vidljivo mjesto. Ovu poruku obično postavljamo na naslovnicu i u impresum. Ako se autorsko djelo sastoji od mnogo samostalnih cjelina, poruku o načinu licenciranja djela postavljamo u svakoj cjelini.

Pored imovinskih prava, međutim, autor ovog Priručnika posjeduje i moralna prava autora, koja su vezana uz njegovu osobu i nisu prenosiva. U literaturi, moralna prava često se nazivaju i osobnim pravima, a termini moralna prava i osobna prava su ekvivalentni. Prema Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo, moralna prava autora obuhvaćaju:

- **„Pravo prve objave** – autor ima pravo odlučiti kada i kako će njegovo djelo postati pristupačno javnosti,
- **Pravo na priznanje autorstva** – autor ima pravo biti priznat i označen kao autor djela,
- **Pravo na poštovanje autorskog djela i čast ili ugled autora** – autor ima pravo usprotiviti se svakom deformiranju, sakaćenju ili drugoj izmjeni svojeg djela i svakom korištenju djela koji ugrožava njegov čast ili ugled,
- **Pravo pokajanja** – autor ima pravo opozvati pravo korištenja djela i spriječiti njegovo daljnje korištenje uz popravljavanje štete korisniku toga prava, ako bi daljnje korištenje štetilo njegovoj časti ili ugledu.“ (Državni zavod za intelektualno vlasništvo, 2016c) (podebljani tekst iz izvornika)

Savjet

Pogledajmo razliku između materijalnih prava i moralnih prava na primjeru. Autor može napisati neku knjigu i raspolaganje autorskim pravom prenijeti na izdavača. Međutim, moralna prava autora su neprenosiva – a to znači da prilikom svakog korištenja knjige imamo obvezu navesti puno ime i prezime autora.

Autorsko-pravne iznimke za korištenje autorskih djela u nastavi i znanstvenom istraživanju

Autorsko-pravne iznimke omogućuju određene načine korištenja autorskih djela u nastavi i znanstvenom istraživanju bez povrede autorskog prava.

Savjet

Autorsko-pravne iznimke koje se odnose na korištenje autorskih djela u nastavi i znanstvenom istraživanju definirane su člancima 85., 88., 90. i 150. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (Narodne novine, 2014). U daljnjem tekstu prenosimo dijelove ovih zakonskih članaka koji su relevantni za školski kontekst.

Korištenje zbirke namijenjenih nastavi ili znanstvenom istraživanju

Članak 85. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima dopušta „reproduciranje na papir ili sličan medij i distribuiranje pojedinih odlomaka zakonito objavljenih autorskih djela ili cjelovitih kratkih autorskih djela s područja znanosti, književnosti i glazbe, kao i pojedinačnih objavljenih autorskih djela s područja likovnih umjetnosti, arhitekture, primijenjenih umjetnosti i industrijskog dizajna, fotografskih ili kartografskih djela te prikaza znanstvene ili tehničke prirode, u obliku zbirke koja sadržava priloge više autora i koja je po svojem sadržaju i sistematizaciji isključivo namijenjena nastavi ili znanstvenom istraživanju uz navođenje izvora, osim ako to autor izričito ne zabrani“ (Narodne novine, 2014).

Primjerice, za potrebe korištenja u nastavi moguće je umnožiti nekoliko stranica neke objavljene knjige bez povrede autorskih prava.

Korištenje autorskih djela u nastavi

Članak 88. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima dopušta „javno izvođenje ili scensko prikazivanje autorskih djela u obliku izravnog poučavanja na nastavi, ili na priredbama koje su vezane uz nastavu, u opsegu opravdanom obrazovnom svrhom koja se želi postići takvim priopćavanjem, ako se autorsko djelo ne koristi radi ostvarivanja izravne ili neizravne imovinske ili komercijalne koristi za obrazovnu ustanovu, organizatora ili treće osobe, ako izvođači ne primaju naknadu za izvođenje autorskih djela, te ako se ne naplaćuju ulaznice“ (Narodne novine, 2014).

Primjerice, učitelji, nastavnici i profesori mogu s učenicima pripremiti školsku predstavu temeljenu na autorskom djelu.

Citiranje

Članak 90. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima glasi: „Dopušteno je doslovno navođenje ulomaka autorskog djela (citata) koje je na zakonit način postalo pristupačno javnosti, radi znanstvenog istraživanja, nastave, kritike, polemike, recenzije, osvrtu, u mjeri opravdanoj svrhom koja se želi postići i u skladu s dobrim običajima, time da se mora naznačiti izvor i ime autora“ (Narodne novine, 2014).

Primjerice, za potrebe nastave moguće je u vlastiti nastavni materijal prepisati ulomak iz neke knjige ili članka uz obvezno naznačivanje izvora i imena autora.

Korištenje objavljenih baza podataka

Članak 150. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima dopušta korištenje objavljenih baza podataka bez odobrenja njezina proizvođača kada je ono „namijenjeno nastavi ili znanstvenom istraživanju, uz navođenje izvora i u mjeri opravdanoj nekomercijalnom svrhom“ (Narodne novine, 2014).

Primjerice, učitelji, nastavnici, profesori i učenici mogu koristiti neku objavljenu bazu podataka u nastavi bez posebnog odobrenja proizvođača uz odgovarajuće navođenje izvora.

Intelektualno vlasništvo u eri Interneta

Zakonsko uređenje područja intelektualnog vlasništva razvijeno je u doba prije Interneta. U to vrijeme, umnožavanje autorskih djela zahtijevalo je specijaliziranu opremu koja je bila dostupna samo malenom broju ljudi. Primjerice, gramofonske ploče umnožavane su korištenjem posebnih strojeva koje su uglavnom posjedovale specijalizirane tvrtke, a knjige su umnožavane u štamparijama. Posljedično, zakoni o autorskom pravu bili su lako provedivi.

U eri Interneta, međutim, zakonski okvir intelektualnog vlasništva sve se teže provodi u praksi. Digitalna nematerijalna dobra moguće je umnožiti i / ili objaviti na Internetu pomoću nekoliko klikova miša, pa je autorsko pravo i srodna prava u praksi gotovo nemoguće zaštititi od zlouporabe.

Debata o autorskom pravu (engl. *copyright*)

Autorskopравни poredci dijele se u dvije osnovne skupine. Ove skupine su:

- Anglosaksonski (engl. *copyright*) pravni sustavi
- Kontinentalno-europski (fr. *droit d'auteur*) pravni sustavi (kojem pripada i RH).

U anglosaksonskim pravnim sustavima težište je postavljeno na zaštitu objekta odnosno autorskog djela, a u kontinentalno-europskim pravnim sustavima težište je postavljeno na zaštitu subjekta, odnosno osobnih interesa autora kao tvorca autorskog djela.

Sve veći broj stručnjaka, uglavnom onih koji djeluju u anglosaksonskim pravnim sustavima (Ayres, 1999; Stallman, 2002), dovodi u pitanje smislenost važećeg zakonskog okvira intelektualnog vlasništva, posebice autorskog i srodnih prava, u eri Interneta. Tvrdi se, naime, da je informacijsko društvo (u kojem informacijske i komunikacijske tehnologije omogućuju jednostavno dijeljenje digitalnih sadržaja) konceptualno bitno drugačije od industrijskog društva u kojem su nastali zakoni o intelektualnom vlasništvu. Posljedično, ovi stručnjaci tvrde da je sadašnje zakone o intelektualnom vlasništvu preporučljivo iz temelja mijenjati.

Debata između pobornika i protivnika važećeg zakonskog okvira intelektualnog vlasništva često se naziva debatom o *copyrightu*. Ova debata vodi se u mnogim poljima: industriji, znanstvenim istraživanjima, poljoprivredi, i obrazovanju.

Debata o *copyrightu* nastala je u okvirima anglosaksonskih pravnih sustava. Međutim, intelektualno vlasništvo je jedno od najusklađenijih područja prava, tako da je osnovne argumente u debati o *copyrightu* moguće jednostavno i lako primijeniti u kontinentalno-europskim pravnim sustavima.

Za one koji žele
znati više

Jedan od najboljih balansiranih prikaza debate o *copyrightu* može se pronaći u knjizi: Ayres, R. (1999). ***The Essence of Professional Issues in Computing***. Harlowe: Prentice Hall.

Jedan od najpoznatijih prikaza argumenata protivnika važećeg zakonskog okvira intelektualnog vlasništva može se pronaći u knjizi: Stallman, R. M. (2002). ***Free Software, Free Society: Selected Essays of Richard M. Stallman***. Boston: Free Software Foundation.

Jedan od najpoznatijih prikaza argumenata zagovornika važećeg zakonskog okvira intelektualnog vlasništva može se pronaći u knjizi: Anderson, J. (1998). ***Plagiarism, Copyright Violation, and Other Thefts of Intellectual Property: An Annotated Bibliography with a Lengthy Introduction***. Jefferson (NC): McFarland & Company.

Debata o *copyrightu* naročito je važna u kontekstu digitalnog učenja. U tom kontekstu, pojavljuju se neka od sljedećih pitanja:

- Je li preporučljivo izrađene digitalne nastavne materijale slobodno objaviti na Internetu?
- Je li preporučljivo koristiti slobodni ili licencirani softver?
- Je li preporučljivo učenike sankcionirati za dijeljenje zaštićenih sadržaja u zatvorenoj grupi (primjerice, u virtualnoj okolini za učenje)?

Dijeljenje digitalnih nastavnih sadržaja

U kontekstu odgoja i obrazovanja, digitalne nastavne sadržaje često dijelimo s većim brojem osoba.

Savjet

Dijeljenje digitalnih nastavnih sadržaja nosi brojne izazove, ali i dobrobiti. Prije nego što podijelimo neki digitalni nastavni sadržaj, preporučljivo je pažljivo analizirati sve posljedice!

Kako bismo analizirali ove posljedice, na sljedećim stranicama sagledavamo osnovne dobrobiti i izazove dijeljenja digitalnih nastavnih sadržaja.

Vježba

Vježba: „Izazovi i dobrobiti dijeljenja nastavnih sadržaja“.

Iznesite osnovne prednosti i mane dijeljenja digitalnih nastavnih sadržaja u Vašem radnom okruženju.

Dobrobiti dijeljenja digitalnih nastavnih sadržaja

Prema istraživanju britanske neprofitne udruge JISC (<https://www.jisc.ac.uk/>) dijeljenje digitalnih nastavnih sadržaja sa sobom donosi mogućnost za postizanje brojnih dobrobiti. U ovisnosti o različitim načinima dijeljenja i brojnim okolnostima izvan naše izravne kontrole, očekivane dobrobiti mogu izostati.

Dobrobiti za učenike

- Povećana kvaliteta i fleksibilnost digitalnih nastavnih sadržaja
- Primjena znanja u širem kontekstu (npr. u međunarodnom okruženju)
- Sloboda pristupa
- Podrška učenju orijentiranom na učenika, samousmjerenom učenju, učenju od vršnjaka, i neformalnom učenju
- Razvoj generičkih vještina kroz višestruku uporabu i konceptualizaciju u različitim područjima
- Autentično iskustvo učenja (učenje u stvarnom životu) koje povezuje školu s poslodavcima (McGill, 2013)

Dobrobiti za učitelje, nastavnike i profesore

- Povratna informacija od učenika i kolega
- Reputacija i prepoznavanje kvalitete rada
- Dobrobiti kolaborativnih pristupa učenju i poučavanju
- Mogućnost za suradnju između različitih sektora, institucija, i predmetnih područja
- Povećanje digitalne pismenosti
- Dosezanje veće populacije učenika (McGill, 2013)

Dobrobiti za ostale obrazovne djelatnike (ravnatelje, djelatnike različitih agencija)

- Kolaborativni pristupi učenju i poučavanju
- Profesionalno stručno usavršavanje u zajednici praktičara
- Poticanje dijaloga u organizacijama i u obrazovnom sektoru u cjelini – lokalno i globalno (McGill, 2013)

Dobrobiti za škole

- Priznavanje kvalitete rada i povećana reputacija
- Šira dostupnost digitalnih nastavnih sadržaja i fokus na iskustvo učenja (poveznica s povećanjem participacije svih društvenih skupina)
- Povećane mogućnosti za rad s udaljenim učenicima
- Efikasnost u izradi digitalnih nastavnih sadržaja (posebno kod generičkih sadržaja koji se mogu koristiti u više predmeta)
- Nova partnerstva s drugim školama i organizacijama izvan odgojno-obrazovnog sektora
- Povećanje dijeljenja ideja i prakse unutar škole
- Sprečavanje pada zanimanja za neki predmet ili područje
- Promjena odnosa s učenicima koji postaju suradnici u izradi, objavljivanju i uporabi digitalnih nastavnih sadržaja (McGill, 2013)

Dobrobiti za druge sektore (poslodavce, javne i privatne institucije, nevladin sektor)

- Pomoć u pripremanju, razvoju i uporabi digitalnih nastavnih sadržaja u područjima zanimanja
- Nova partnerstva sa školama i drugim sektorima
- Razvoj digitalnih vještina
- Razumijevanje potreba korisnika (McGill, 2013)

Izazovi dijeljenja digitalnih nastavnih sadržaja

Uz nesumnjive prednosti, dijeljenje digitalnih nastavnih sadržaja sobom nosi i izazove. Neki od ovih izazova su:

- Kvaliteta sadržaja. Mnogi repozitoriji digitalnih nastavnih sadržaja omogućuju svim korisnicima da objavljuju materijale bez kontrole kvalitete.
- Nedostatak osobne interakcije između učitelja, nastavnika i profesora s učenicima.
- Jezične i kulturne barijere. Većina digitalnih nastavnih sadržaja izrađena je na engleskom jeziku i u anglosaskom kulturnom okružju, pa nisu uvijek primjereni za uporabu u hrvatskim školama.
- Tehnološki izazovi. Korištenje digitalnih nastavnih sadržaja može biti povezano s opremom koja učenicima, učiteljima, nastavnicima i profesorima nije na raspolaganju.
- Izazovi povezani s intelektualnim vlasništvom.
- Izazovi povezani s održivošću. Autori uglavnom nisu plaćeni za izradu i održavanje digitalnih nastavnih sadržaja, pa su slabo motivirani za njihovo osuvremenjivanje. (Goucher College Library, 2016)

Savjet

Sagledavši sve argumente za i protiv dijeljenja digitalnih nastavnih sadržaja, lako je zaključiti da dobiti prevladavaju nad izazovima. U kontekstu hrvatskih škola, stoga, toplo preporučujemo svim učiteljima, nastavnicima i profesorima dijeljenje vlastitih digitalnih nastavnih sadržaja!

Postoje mnoge pravne mogućnosti za slobodno dijeljenje digitalnih nastavnih sadržaja. Posljednjih godina ovim područjem uvjerljivo dominira rad nevladine udruge Creative Commons, koji detaljnije opisujemo u nastavku Priručnika.

Creative Commons licence

Uvod u Creative Commons licence

Nevladina organizacija Creative Commons bavi se pravnim izazovima povezanim s dijeljenjem digitalnih materijala. Aktivnosti organizacije Creative Commons odnose se na sve [intelektualno vlasništvo](#), no prvenstveno su fokusirane na [autorsko pravo](#) i srodna prava.

Creative Commons licence primjenjuju se u svim područjima, no naročito su zaživjele u kontekstu osnovnog, srednjeg i visokog školstva te u znanstvenim krugovima.

**Za one koji
žele znati više**

Organizaciju Creative Commons osnovao je Lawrence Lessig 2001. godine. Lessig je jedan od predvodnika pokreta *copyleft*, koji tradicionalnu poruku o autorskom pravu *Sva prava zadržana* (*All rights reserved*) odmjenjuje porukom *Neka prava zadržana* (*Some rights reserved*).

Više o koncepciji *copylefta* možete saznati u članku The Free Software Foundation (2016) **What is Copyleft?**. Dostupno na <https://www.gnu.org/copyleft/copyleft.html>, 28. 11. 2016.

Creative Commons licence omogućuju različite razine zaštite digitalnih nastavnih sadržaja u ovisnosti o potrebama korisnika.

Osnovne vrste Creative Commons licenci

Osnovne vrste Creative Commons licenci su:

- CC BY – Imenovanje (eng. Attribution). „Ova licenca dopušta drugima da distribuiraju, remiksiraju, mijenjaju i prerađuju Vaše djelo, čak i u komercijalne svrhe, dokle god Vas navode kao autora izvornog djela. To je najotvorenija licenca koju nudimo. Preporučujemo je za maksimalnu diseminaciju i daljnje korištenje licenciranih materijala“.
- CC BY-SA – Imenovanje-Dijeli pod istim uvjetima (eng. Attribution-ShareAlike). „Ova licenca dopušta drugima da remiksiraju, mijenjaju i prerađuju Vaše djelo, čak i u komercijalne svrhe, dokle god Vas navode kao autora i licenciraju nova djela bazirana na Vašem pod istim uvjetima.“ Ova licenca se često uspoređuje s *copyleft* licencama slobodnog softvera i softvera otvorena koda. Sva nova djela bazirana na Vašem imat će istu licencu, tako da će sve daljnje prerade također dopuštati komercijalno korištenje. To je licenca koju koristi Wikipedija, tako da je posebno preporučujemo za materijale koji bi mogli imati koristi od uklapanja sa sadržajima s Wikipedije ili slično licenciranih projekata.
- CC BY – ND – Imenovanje-Bez prerada (eng. Attribution-NoDerivs). „Ova licenca dopušta redistribuiranje, komercijalno i nekomercijalno, dokle god se djelo distribuira cjelovito i u neizmijenjenom obliku, uz isticanje Vašeg autorstva.“

- CC BY – NC – Imenovanje-Nekomercijalno (eng. Attribution-NonCommercial). „Ova licenca dopušta drugima da remiksiraju, mijenjaju i prerađuju Vaše djelo u nekomercijalne svrhe. Iako njihova nova djela bazirana na Vašem moraju Vas navesti kao autora i biti nekomercijalna, ona pritom ne moraju biti licencirana pod istim uvjetima.“
- CC BY – NC – SA – Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima (eng. Attribution-NonCommercial-ShareAlike). „Ova licenca dopušta drugima da remiksiraju, mijenjaju i prerađuju Vaše djelo u nekomercijalne svrhe, pod uvjetom da Vas navedu kao autora izvornog djela i licenciraju svoja djela nastala na bazi Vašeg pod istim uvjetima.“
- CC BY – NC – ND – Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada (eng. Attribution-NonCommercial-NoDerivs). „Ovo je najrestriktivnija od naših šest osnovnih licenci – dopušta drugima da preuzmu Vaše djelo i da ga dijele s drugima pod uvjetom da Vas navedu kao autora, ali ga ne smiju mijenjati ili koristiti u komercijalne svrhe.“ (Creative Commons Hrvatska, 2016a)

Za one koji žele znati više

Opisi licenci u gornjem tekstu u potpunosti su preuzeti sa stranice Creative Commons Hrvatska (2016a) **O licencama**. Dostupno na <https://creativecommons.org/licenses/?lang=hr>, 28. 11. 2016.

Na ovoj stranici možete saznati više o načinima licenciranja i njihovim pravnim posljedicama.

Odabir Creative Commons licence

Prilikom odabira Creative Commons licenci možemo se poslužiti interaktivnom stranicom na hrvatskom jeziku Creative Commons Hrvatska (2016b) **Odabir licence**. Dostupno na <https://creativecommons.org/choose/?lang=hr>, 28. 11. 2016.

Nakon odgovora na nekoliko jednostavnih pitanja, stranica daje najpovoljniju licencu za licenciranje digitalnog nastavnog sadržaja.

U primjeru na slici 1 dopustili smo dijeljenje prerada i komercijalnu upotrebu te smo dobili licencu CC BY (Imenovanje 4.0 međunarodna). U primjeru na slici 2 dopustili smo dijeljenje prerada, no nismo dopustili komercijalnu upotrebu, te smo dobili licencu CC BY NC (Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna).

Karakteristike licence

Prema Vašim odlukama u ovom okviru ažurirat će se ostali okviri na ovoj stranici.

Dopuštate li da se dalje dijele prerade Vašeg djela?

?

Da Ne Da, ako drugi dalje dijele pod istim uvjetima

Dopuštate li komercijalnu upotrebu Vašeg djela?

?

Da Ne

?

Izaberite licencu

Imenovanje 4.0 međunarodna

Ova je licenca namijenjena za slobodna kulturna djela!

Slika 1: Dopuštenja za licencu CC BY (Imenovanje 4.0 međunarodna) (Creative Commons Hrvatska, 2016b)

Karakteristike licence

Prema Vašim odlukama u ovom okviru ažurirat će se ostali okviri na ovoj stranici.

Dopuštate li da se dalje dijele prerade Vašeg djela?

?

Da Ne Da, ako drugi dalje dijele pod istim uvjetima

Dopuštate li komercijalnu upotrebu Vašeg djela?

?

Da Ne

?

Izaberite licencu

Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna

Ova licenca nije namijenjena za slobodna kulturna djela.

Slika 2: Dopuštenja za licencu CC BY NC (Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna) (Creative Commons Hrvatska, 2016b).

Želimo li ove licence integrirati u metapodatke našeg mrežnog sjedišta, ispunit ćemo upitnik prikazan na slici 3.

Pomognite drugima u navođenju Vašeg autorstva!

Ovaj dio je opcionalan, ali ako ga ispunite, dodat ćete strojno čitljive metapodatke ponuđenom HTML kodu!

Naslov djela ?

Ime autora ?

URL za navođenje autorstva ?

URL izvornog djela ?

URL za dogovaranje dodatnih prava korištenja ?

Format djela ?

Obilježavanje licence ?

Slika 3: Kreiranje metapodataka za Creative Commons licence (Creative Commons Hrvatska, 2016b).

Želimo li ove licence integrirati u javni dio našeg mrežnog sjedišta, upotrijebit ćemo kod koji se nalazi u prozoru prikazanom na slici 4.

Imate li internetske stranice?

Ovo djelo je dano na korištenje pod licencom [Creative Commons Imenovanje 4.0 međunarodna](#).

Da bi to znali i posjetitelji Vaših stranica prekopirajte ovaj kod!

```
<a rel="license"
href="http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/"><img alt="Creative Commons licenca"
style="border-width:0"
src="https://i.creativecommons.org/l/by/4.0
```

Normalna ikona Manja ikona

Slika 4: Obilježavanje licence na mrežnom sjedištu (Creative Commons Hrvatska, 2016b).

Savjet

Korištenje stranice za odabir Creative Commons licence nosi dvije važne prednosti. Alati koji se nalaze na stranici generiraju kod koji možemo brzo i jednostavno unijeti u digitalne nastavne sadržaje, a na stranici se uvijek nalaze najnovije verzije svih licenci.

Kako pronaći digitalne materijale s Creative Commons licencama

U svakodnevnom radu često koristimo različite digitalne nastavne sadržaje. Neke od tih sadržaja izradili smo sami, a neke sadržaje preuzeli smo od drugih. Prilikom izrade vlastitih digitalnih nastavnih sadržaja, također često koristimo ranije pripremljene digitalne materijale. Primjerice, nastavnici fizike koristit će „tuđu“ animaciju, a nastavnici likovnog odgoja reproducirat će neku poznatu sliku.

U ovom priručniku stoga upoznajemo osnovne načine pretraživanja digitalnih materijala licenciranih putem šest osnovnih Creative Commons licenci. Ovi materijali mogu biti u različitim medijima i formatima – slika, zvuk, video...

Savjet

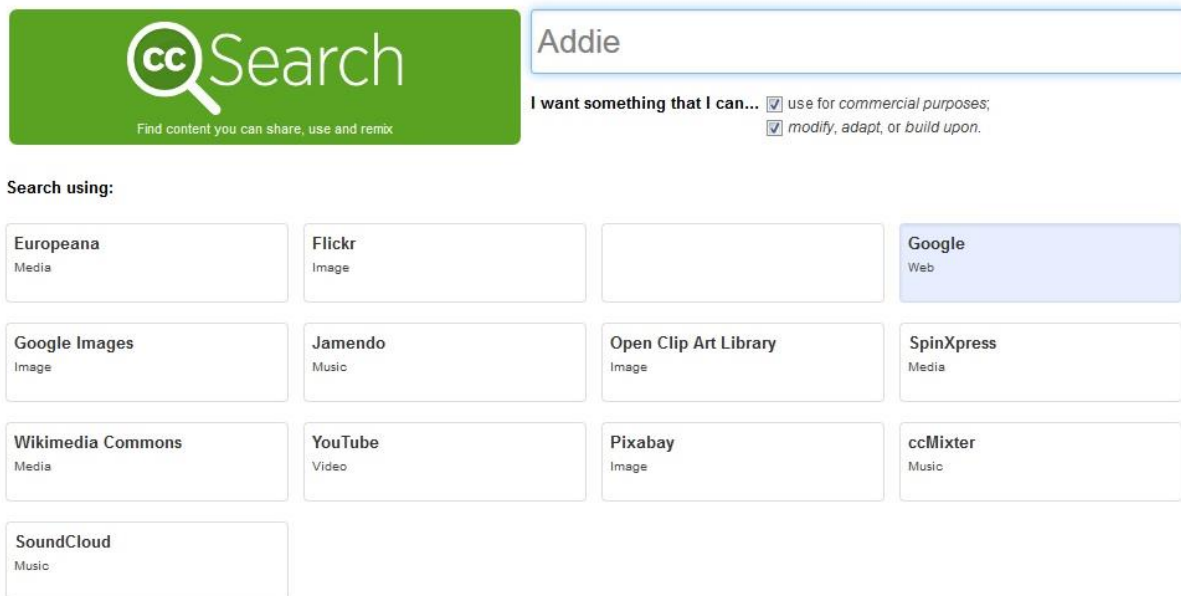

Jedna od glavnih prednosti digitalnih nastavnih sadržaja je upravo mogućnost ponovnog korištenja – nema nikakve potrebe da izrađujemo digitalni nastavni materijal koji već postoji!

Kada koristimo digitalne nastavne sadržaje koje je netko drugi izradio, preporučljivo je obratiti pozornost na autorsko pravo i srodna prava.

Creative Commons portal za pretraživanje

Centralno internetsko sjedište za traženje materijala licenciranih putem Creative Commons licenci je Creative Commons Hrvatska (2016c) **Creative Commons portal za pretraživanje**. Dostupno na <https://search.creativecommons.org/>, 28. 11. 2016. (slika 5).

Please note that search.creativecommons.org is *not a search engine*, but rather offers convenient access to search services provided by other independent organizations. CC has no control over the results that are returned. *Do not assume that the results displayed in this search portal are under a CC license.* You should always verify that the work is actually under a CC license by following the link. Since there is no registration to use a CC license, CC has no way to determine what has and hasn't been placed under the terms of a CC license. If you are in doubt you should contact the copyright holder directly, or try to contact the site where you found the content.

Add CC Search to your browser.

Learn how to switch to or from CC Search in your Firefox search bar.

English

Help Translate

Slika 5: Creative Commons portal za pretraživanje (Creative Commons Hrvatska, 2016c).

Creative Commons portal za pretraživanje nije tražilica – već „samo“ portal koji različite tražilice „upućuje“ na traženje sadržaja licenciranih pomoću Creative Commons licenci. Creative Commons portal ne garantira da su pronađeni materijali zaista licencirani kao što je navedeno, već je podatke o licenciranju preporučljivo provjeriti u samim materijalima!

Creative Commons portal dobra je polazna točka za pretraživanje, no neke tražilice nude sofisticiranije opcije od onih koje su ponuđene na Creative Commons portalu. Stoga, želimo li dubinski pretražiti Internet za određenu vrstu sadržaja (primjerice, sliku ili video), preporučljivo je koristiti mogućnosti koje koristi svaka pojedina tražilica.

Dodatno, Creative Commons portal ne sadrži poveznice na specijalizirane repozitorije digitalnih nastavnih sadržaja poput portala MERLOT. Stoga je ove repozitorije preporučljivo pretraživati zasebno.

Google Slike

Google Slike moguće je pretraživati pomoću Creative Commons portala za pretraživanje. Prema automatskim postavkama Creative Commons portala, ovakva pretraga donijet će materijale koji su licencirani za ponovnu upotrebu s izmjenama. Međutim, kao što je

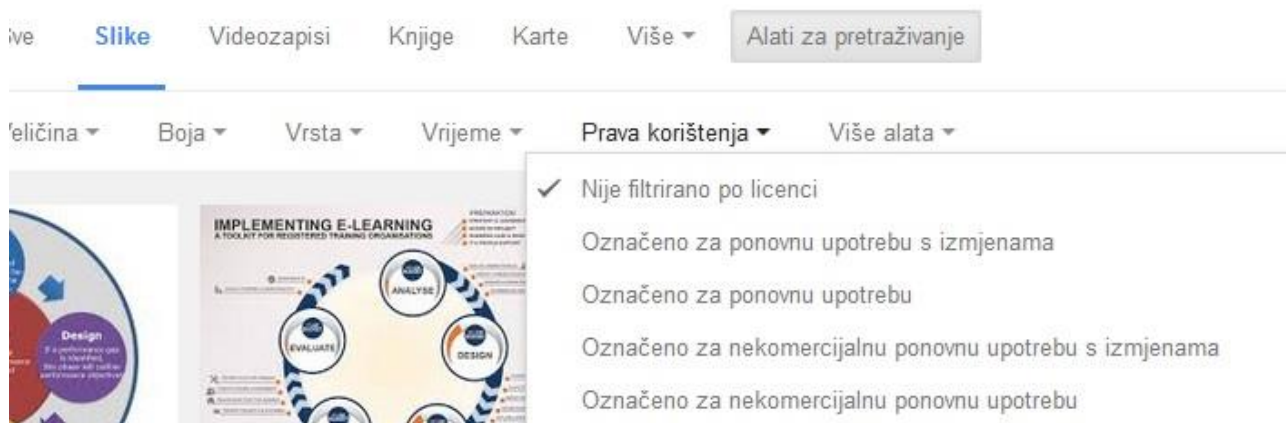
prikazano na slici 6, tražilica Google Slike nudi pretraživanje prema različitim opcijama licenciranja.

Tražilica Google Slike dostupna je na adresi <https://www.google.hr/imghp>.

Slika 6: Pretraživanje tražilice Google Slike za ADDIE model.

Pogledajmo detaljnije ove opcije na slici 7. Pravilnim odabirom moguće je pronaći slike koje su licencirane na četiri razine.

Slika 7: Filtriranje rezultata pretraživanja u tražilici Google Slike prema pravima korištenja.

Škole su nekomercijalne organizacije, stoga u svom radu možete koristiti sve sadržaje koji su označeni za nekomercijalnu uporabu.

YouTube

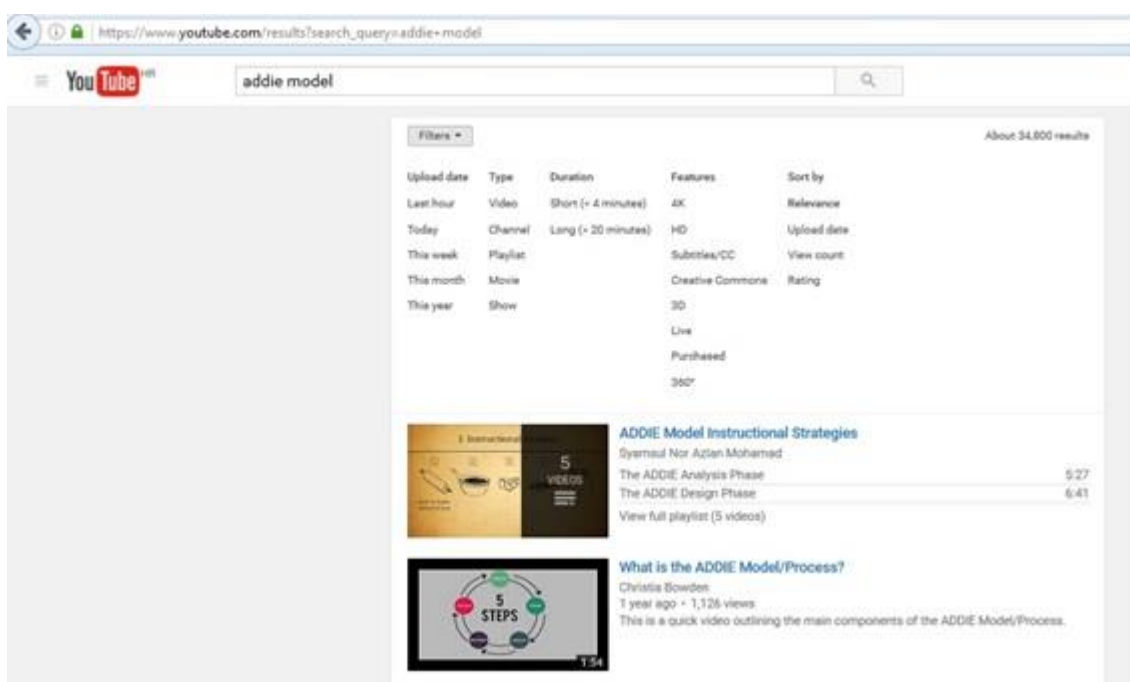
Pomoću Creative Commons portala za pretraživanje, na servisu YouTube možemo pretraživati s uključenim filterom Creative Commons. Servis YouTube ne razlikuje različite Creative Commons licence, tako da je – u kontekstu autorskog prava – svejedno koristimo li Creative Commons portal za pretraživanje ili YouTube tražilicu. U mnogim slučajevima, međutim, ipak je uputnije koristiti YouTube tražilicu, jer ona nudi više opcija pretraživanja.

Savjet

YouTube tražilica omogućuje kombiniranje različitih filtera (slika 8 i slika 9). Primjerice, u tražilici je moguće izdvojiti video sadržaje koji su označeni pomoću Creative Commons licenci, kraći od 4 minute, i posjeduju titlove. Na ovaj način, YouTube tražilica omogućuje znatno efikasnije pretraživanje video sadržaja od uporabe Creative Commons portala za pretraživanje.

Tražilica servisa YouTube dostupna je na adresi <https://www.youtube.com/>.

Slika 8: Pretraživanje servisa YouTube za ADDIE model.

Slika 9: Opcije filtriranja pretrage na servisu YouTube (Creative Commons).

Repozitoriji digitalnih nastavnih sadržaja

Repozitoriji digitalnih nastavnih sadržaja nisu vidljivi putem Creative Commons portala za pretraživanje, stoga preporučujemo da se učitelji, nastavnici i profesori upoznaju s glavnim repozitorijima digitalnih nastavnih sadržaja za svoje predmete.

Pretraživanje repozitorija digitalnih nastavnih sadržaja prikazujemo na primjeru jednog od najstarijih i najpoznatijih portala MERLOT. Portal se nalazi na adresi <https://www.merlot.org/merlot/index.htm>.

Slika 10 prikazuje napredne opcije pretraživanja portala MERLOT, a slika 11 prikazuje opcije pretraživanja repozitorija MERLOT prema Creative Commons licencama.

https://www.merlot.org/merlot/advSearchMaterials.htm

MERLOT II Multimedia Educational Resource for Learning and Online Teaching

Home Search Communities My MERLOT Membership Add to Collection Create Materials News & Info About MERLOT

Advanced Material Search

Find material by attributes:

Keywords: Addie any words all words exact phrase

Title:

URL:

Description:

Discipline:

Language:

CEFR / ACTFL:

Material type:

Technical format:

Audience:

☐ Grade School	☐ College Lower Division
☐ Middle School	☐ College Upper Division
☐ High School	☐ Graduate School
☐ College General Ed	☐ Professional

Slika 10: Pretraživanje repozitorija MERLOT za ADDIE model.

Find materials by Creative Commons Licenses:

Creative Commons: yes no not specified

Creative Commons Zero (CC0): yes no

Allow commercial uses of your work: yes no

Allow modifications of your work: yes no yes, as long as others share alike

➔ Find Material by date added to MERLOT:

➔ Find materials with reviews, comments, learning exercises, Content Builder, bookmark collections, and more:

Slika 11: Opcije pretraživanja repozitorija MERLOT prema Creative Commons licencama.

Neoznačeni digitalni materijali

Velik broj digitalnih materijala koje možemo pronaći na Internetu ne nose vidljivu oznaku licenciranja. Ako licenca digitalnih materijala nije jasno označena, tada se smatra da su sadržaji u potpunosti zaštićeni zakonom o autorskom pravu (*All rights reserved*).

Međutim, autor zaštićenih digitalnih materijala ima pravo dati dopuštenje za njihovo korištenje. Uz pismenu dozvolu autora (ovu dozvolu dovoljno je primiti u elektroničkoj poruci), materijale možemo koristiti u skladu s ovlaštenjima koja smo primili od autora.

Savjet

Mnogi autori digitalnih materijala rado će podijeliti svoje uratke – pogotovo u obrazovne svrhe. Mislimo li da je neki materijal zaštićen, a svakako bismo ga željeli koristiti, obratit ćemo se autoru s molbom za korištenje.

Vježba

Vježba: „Pronalaženje digitalnih nastavnih materijala označenih Creative Commons licencom“.

Odaberite pet tema povezanih s predmetom koji predajete. Za svaku temu pronađite digitalne nastavne materijale koji su označeni Creative Commons licencom.

Zaključak

U eri Interneta, rad s digitalnim nastavnim materijalima je nerazdvojiv dio svakodnevne učitelja, nastavnika i profesora. U digitalnom učenju i poučavanju upotrebljavate i proizvodite različite oblike [nematerijalnih dobara](#): slike, dijagrame, lekcije, i čitave nastavne sadržaje. Stoga je poznavanje osnovnih koncepata intelektualnog vlasništva i autorskog prava važno.

[Intelektualno vlasništvo](#) je skupni naziv za imovinska i moralna prava na nematerijalnim dobrima, među kojima je i autorsko pravo. [Autorsko pravo](#) autor stječe činom ostvarenja svog djela, koje je originalna intelektualna tvorevina individualnog karaktera iz književnoga, znanstvenog i umjetničkog područja. [Autorsko-pravne iznimke](#) omogućuju određene načine korištenja autorskih djela u nastavi i znanstvenom istraživanju bez povrede autorskog prava.

Preporučljivo je da se učitelji, nastavnici i profesori upoznaju sa Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima kako prilikom preuzimanja internetskih materijala ne bi oštetili autora i/ili nositelja autorskog prava. Također, preporučljivo je da se učitelji, nastavnici i profesori upoznaju sa autorsko-pravnim iznimkama, kako bi mogli što više obogatiti svoju nastavu.

Tijekom osmišljavanja nastavnog sata preporučljivo je znati koje materijale smijete upotrijebiti u razvoju digitalnih nastavnih sadržaja, a tijekom održavanja nastave dobro je znati koje materijale smijete podijeliti s učenicima. Prilikom traženja i preuzimanja digitalnih nastavnih sadržaja svakako obratite pažnju na [Creative Commons licence](#) pod kojima su sadržaji podijeljeni, a pritom vam [Creative Commons portal za pretraživanje](#) može pomoći. Ako licenca nije jasno označena, smatra se da su sadržaji u potpunosti zaštićeni zakonom o autorskim pravima.

Prije nego što vlastite digitalne materijale objavite na Internetu, preporučljivo je znati koja vam prava prema zakonu pripadaju te kako ih možete zaštititi. Creative Commons licence omogućavaju različite razine zaštite digitalnih nastavnih sadržaja u ovisnosti o potrebama korisnika. Prilikom odabira Creative Commons licenci možete se poslužiti [interaktivnom stranicom na hrvatskom jeziku](#).

Na datum objavljivanja, svi zakoni i propisi izloženi u ovom Priručniku su važeći. Međutim, zakoni povezani s intelektualnim vlasništvom se neprestano mijenjaju, tako da pozivamo čitatelje da svoja znanja u ovom području kontinuirano osvježavaju i usavršavaju.

Popis literature

Anderson, J. (1998.) *Plagiarism, Copyright Violation, and Other Thefts of Intellectual Property: An Annotated Bibliography with a Lengthy Introduction*. Jefferson (NC): McFarland & Company.

Ayres, R. (1999.) *The Essence of Professional Issues in Computing*. Harlowe: Prentice Hall.

Creative Commons Hrvatska (2016a.) *O licencama*. Dostupno na <https://creativecommons.org/licenses/?lang=hr>, 28. 11. 2016.

Creative Commons Hrvatska (2016b.) *Odabir licence*. Dostupno na <https://creativecommons.org/choose/?lang=hr>, 28. 11. 2016.

Creative Commons Hrvatska (2016c.) *Creative Commons portal za pretraživanje*. Dostupno na <https://search.creativecommons.org/>, 28. 11. 2016.

Državni zavod za intelektualno vlasništvo (2016a.) *Autorsko pravo i srodna prava*. Dostupno na <http://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/>, 28. 11. 2016.

Državni zavod za intelektualno vlasništvo (2016b.) *Najčešća pitanja*. Dostupno na <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/najcesca-pitanja/>, 28. 11. 2016.

Državni zavod za intelektualno vlasništvo (2016c.) *Moralna prava autora*. Dostupno na <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/autorsko-pravo/sadrzaj/moralna-prava/>, 28. 11. 2016.

Državni zavod za intelektualno vlasništvo (2016d.) *Zastupnici upisani u registar zastupnika pri Zavodu*. Dostupno na <http://www.dziv.hr/hr/zastupanje/zastupnici-upisani-u-registar/>, 28. 11. 2016.

Goucher College Library (2016.) *Pros and Cons of Using OERs for Instruction*. Dostupno na <http://libraryguides.goucher.edu/c.php?g=242548&p=1612887>, 28. 11. 2016.

Jandrić, P. (2015.) *Digitalno učenje*. Zagreb: Školske novine i Tehničko veleučilište u Zagrebu.

Katulić, T. (2006.) *Uvod u zaštitu intelektualnog vlasništva u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet. Dostupno na <https://bib.irb.hr/datoteka/529364.udzbenik1.pdf>, 28. 09. 2016.

McGill, L. (2013.) *Open educational resources (OERs): Stakeholders and benefits*. Dostupno na <https://openeducationalresources.pbworks.com/w/page/24838012/Stakeholders%20and%20benefits>, 28. 11. 2016.

Mimiko, O. (2012.) **Globalization: The Politics of Global Economic Relations and International Business**. Durham, N.C.: Carolina Academic.

Narodne novine (2014.) **Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima**. Dostupno na http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_10_167_2399.html, 28. 11. 2016.

Stallman, R. M. (2002.) **Free Software, Free Society: Selected Essays of Richard M. Stallman**. Boston: Free Software Foundation.

The Free Software Foundation (2016.) **What is Copyleft?**. Dostupno na <https://www.gnu.org/copyleft/copyleft.html>, 28. 11. 2016.

Popis slika

Slika 1: Dopuštenja za licencu CC BY (Imenovanje 4.0 međunarodna) (Creative Commons Hrvatska, 2016b)	20
Slika 2: Dopuštenja za licencu CC BY NC (Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna) (Creative Commons Hrvatska, 2016b).....	20
Slika 3: Kreiranje metapodataka za Creative Commons licence (Creative Commons Hrvatska, 2016b).	21
Slika 4: Obilježavanje licence na mrežnom sjedištu (Creative Commons Hrvatska, 2016b).	21
Slika 5: Creative Commons portal za pretraživanje (Creative Commons Hrvatska, 2016c).	23
Slika 6: Pretraživanje tražilice Google Slike za ADDIE model.	24
Slika 7: Filtriranje rezultata pretraživanja u tražilici Google Slike prema pravima korištenja.	24
Slika 8: Pretraživanje servisa YouTube za ADDIE model.	25
Slika 9: Opcije filtriranja pretrage na servisu YouTube (Creative Commons).	26
Slika 10: Pretraživanje repozitorija MERLOT za ADDIE model.	27
Slika 11: Opcije pretraživanja repozitorija MERLOT prema Creative Commons licencama.	27

Impressum

Naručitelj: Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet
Projekt: „e-Škole: Uspostava sustava razvoja digitalno zrelih škola (pilot projekt)“
Urednice: Ana Belin, Lidija Kralj
Autor: Petar Jandrić
Lektorica: Iva Lednicki
Recenzent: Mladen Vukmir
Priprema teksta, prijelom i tisak: Algebra
Zagreb, ožujak 2017.

Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Hrvatske akademske i istraživačke mreže – CARNet

Kontakt

Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet
Josipa Marohnića 5, 10000 Zagreb
tel.: +385 1 6661 616
www.carnet.hr

Više informacija o EU fondovima možete pronaći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije: www.strukturnifondovi.hr

Ovaj je priručnik izrađen s ciljem podizanja digitalne kompetencije korisnika u sklopu projekta „e-Škole: Uspostava sustava razvoja digitalno zrelih škola“ (pilot projekt), koji sufinancira Europska unija iz europskih strukturnih i investicijskih fondova. Nositelj je projekta Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet.